



Kalle och Mina vid sitt "resandebröllop"

Året är 1930 och det står en man av enkel härkomst vid kanten av Västerdalälven i närheten av Äppelbo i Dalarna. Mannen gör något som vid denna tid är ytterst ovanligt, speciellt med tanke på hans ursprung och att han är av resandesläkt, han står och fiskar med fluga och flugspö!

Hur kan detta komma sig, undrar de som passerar förbi, de flesta har inte ens sett denna teknik.

Mannen, kallad ÄppelboKalle inom resandekretsar, eller KnivKalle, ger ett barskt och strängt intryck. Skulle du trots det våga fråga honom, skulle du få följande historia:

En engelsman på väg i sin bil, norrut, kanske till Norrland eller Norge, får stopp på sin bil. Han kontaktar några verkstäder men ingen klarar av att hjälpa honom. Som sista utväg får han rådet att fråga KnivKalle om hjälp. KnivKalle, som långt ifrån är utbildad bilmekaniker, undersöker bilen och lokaliserar felet. Ett lager har gått sönder. Kalle gjuter en ny lagerbox, justerar och monterar dit den, bilen är klar.

Engelsmannen blir förstås mycket glad och erbjuder Kalle att utbilda honom i konsten att flugfiska. Kalle tillverkar sin flugfiskeutrustning själv och där har du den unika bakgrunden.

KnivKalles historia

TEXT OCH FOTO: ANDERS HALLDÉN

Denna historia och mycket mer berättar Kalles dotterson, Lasse Johansson Äppelbo, för mej om sin kända morfar.

Bakgrund

Vi tar det från början. KnivKalle, som heter Karl Fredrik Johansson, föddes 1885 i Råmen av Tilda Larsdotter, fader okänd. 1919 gifte sej Kalle med Mina, då hade de redan 5 barn, bara det! Lasse berättar att de många år tidigare först gifte sej på resandevis, d.v.s. de frågade sina föräldrar, som sa nej. Kalle och Mina rymde men efter ett tag återvändande de

och då blev det ett godkännande av förbindelsen.

Kalle och Mina beslöt, tvärt emot av vad resande brukade kunna göra, att bosätta sig. En liten enkel stuga i Äppelbo anskaffades, en stuga på 25 kvm, där de tillsammans med sex barn levde och samsades. Ett fattigt och enkelt liv inleddes. Kalle hade inget fast arbete, små inkomster kom från kopparslageri, konstsmide och flottning. Kalle var skicklig på det mesta. Bland annat tog han betalt i att visa upp försränning stående på en stock. Som de flesta på denna tid

kunde han inte simma, så man kan förstå dramatiken i detta.

Kalle var en duktig kopparslagare och Lasse visar upp flera kastruller och kaffekokare. Han visar också upp en tung stor skopa som Kalle hade tillverkat av en flera kg tung koppardaler! Mycket av



Malmklocka gjuten och graverad 1917, 13 år innan Kalle göt lagerboxen

En vacker och svårtillverkad kniv med åttakantigt skaft och slidmyning

En knivmodell som Kalle gjorde många av, det svarta på skaftet är från en cykelpump i troligen formsprutad galalit. Titta på den säkra, djupa och skickliga gravyren!



Kaffeservisen i äkta silver var bland de sista arbeten Kalle gjorde och enligt Mina det finaste, även Kalle var mycket nöjd

Kanske den vackraste kniv som finns bevarad, med eget bladsmide. Ett beställningsarbete från 1933

En mycket ovanlig dubbelkniv av resandestil, den första jag sett. Kalle besökte ibland Finnmarken och kanske hade han där blivit inspirerad av de typiska Finska dubbelknivarna.

Kniv antagligen tillverkad för den Norska marknaden

tillverkningen gjordes som beställningsarbeten i koppar och mässing, mycket graverades. Lasse visar mej, och i mina ögon håller det guldsmedsklass. På kvällarna skedde leverans av ett föremål som inte tålde dagens ljus, leveransen skedde i skogen till köparen. Föremålet var hembränningsapparater.

Knivtillverkningen

Vi sitter i Lasses kök i samma stuga, om än kraftigt utbyggd, som Kalle och Mina levde sina liv i. Lasse tar fram kniv efter kniv och visar mej och börjar sedan berätta KnivKalles knivhistoria.

Kalle var duktig att bearbeta nysilver och tillverkade mycket knivar för avsalu och även mot beställning. Lasse berättar att det tog en vecka att göra en enkel kniv, betydligt längre tog det att göra ett beställningsarbete. Hela tillverkningen utfördes i köket i den lilla stugan. Kalle tillverkade läster till plåtslidorna av bergsborr, varav en finns bevarad. Efter det att slidorna knackats färdigt så skulle de lödas ihop. För att löda krävdes ett nysilver med lägre smältpunkt. Kalle tog fickur och klippte remsor ur boetten som han sedan sträckte ut till mycket smala och fina silverremsor.

Remsorna lades i skarven mellan slidhalvorna och sedan in i den öppna köksspisens. Han hade tränat upp sitt öga så han kunde se när temperaturen var så hög att remsan hade smält men inte slidämnet. Ibland hände det att det låg inne för länge, så att ämnet smalt till en oformlig klump. Lasse berättar att mormor då körde ut alla barn för Kalle fick sådana raseriutbrott att det som inte tidigare var förstört blev det nu. När slidan var klar skulle de små kulorna tillverkas. Som de flesta resande gjorde han dem av rullad plåt som sammanlödades. För att kunna fila dem till kulor hade han gjort små hål i köksoffan. Lasse berättar att han kommer ihåg att runt hela sofflocket och armstödet fanns hundratals hål.

Som vanligt var bland resande signerade inte Kalle sina knivar. Kalle smidde ibland sina blad själv, en del graverade han vackert dessutom, men oftast skaftade han billiga Morablad.

Tjuringresor

Kalle och Mina vandrade, senare cyklade, under somrarna ut på försäljningsresor. Färden gick norr ut mot Särna och sedan in i Norge. Till kvällen slog de läger, ibland med barnen, vi brofästen som väl kunde ge skydd vid regn, det fanns nära till vatten och Kalle kunde fiska. På kvällarna arbetade Kalle med förtening och silversmide,

Det enda verktyg som finns bevarat, en läst, troligen tillverkad av en bergsborr

Mina virkade ”hängmattor” till försäljning. Ofta hade han med ograverade knivar som han på kundens önskemål graverade. Lasse har två knivar som är i plåtbeklätt trä med lite enklare akantusslingor, dekorerade både på bak och framsidan. Man får förmoda att dessa var för den Norska marknaden. Enligt uppgift sålde Kalle mycket knivar i Norge. När Lasse och jag träffas jämför vi våra knivar och det visar sej att två av mina, varav en i trä, är gjorda av han morfar, kul!

Kalle fick det bättre med åren och från 1935 skaffade han bil och åkte med den på sina försäljningsresor.

Hans knivar spreds via kortspel

Kalle gillade också att spela kort och hans insats blev ofta en kniv. Kalle var också mycket vidskeplig. Det berättas att i första potten han satte sin kniv värderade han den till 15 kr, vann han tillbaka den så halverade han priset nästa omgång, vann han igen så halverade han igen ända till han förlorat kniven. Han trodde nämligen att om han kom hem med en kniv som han satsat så skulle det betyda stor otur för honom. Via kortspel så spreds hans knivar på detta vis i hemtrakten.

Kalle gick bort den 27 december 1944 i Äppelbo. När han dog så kastade, av någon anledning, Mina bort allt han lämnat som hade med hans konsthantverk att göra. Lasse berättar att när han var liten så var han och hans bror ute och letade skatter. Tvärt emot hur det brukar gå så hittade de en verklig skatt, de fann silverplåtar, halvfärdiga knivar, verktyg och massor av saker efter sin morfar. Glädjande visar de det för sin mormor. Lasse berättar att mormor reste sej från sin stol, fimpade sin cigarett och gav pojkarna en rejäl utskällning. Mina tog allt ihop och kastade bort det på nytt. Trots att Lasse på äldre dagar letat noggrant efter skatten har han inte lyckats finna den.

Avslutningsvis

I Äppelbo Hembygdsförenings stuga har det under sommaren visats en utställning med mycket föremål, framförallt knivar, som Kalle tillverkat och som nu är attraktiva samlar- och minnesföremål.

Avslutningsvis ett stort tack till Lasse Johansson, Äppelbo som ställde upp och berättade KnivKalles historia för mej.

Anders Halldén, anders@kultur.nu

Besök min hemsida med över 2000 äldre nordiska knivar, därav många resandeknivar: www.cultur.nu

